

nek azok a nehézségek, a melyek oly erős ellentétek fordításánál előfordulnak a minő pl. I Kron. 16, 26 van:

כִּי כָל-אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלֹהִים
: יְיָ הוֹדָה שְׁמִים עֲשֵׂה:

S ha van név, a mely a pietás és verecundia érzelmeinek felkeltésére és ápolására alkalmas, úgy Izrael örök istenének neve bizonyára olyan.

A bibliának mint népkönyvnek, mint a vallásos épülés és ismeret forrásának értéke bizonyára nem vesztit, hanem nyer az által, ha fordításában érvényesülnek a tudományos theologia elvei, a melyeknek egyik eleven szerve és harczosa a „Ker. Magvető“ is.

PUKÁNSZKY BÉLA.

PÁRISI LEVÉL.

Páris, 1892. jul.

(A vallási társulatok évi gyűlései. — Református és lutheránus lelkészi értekezletk. — A szabadelvű egyházak képviselőinek gyűlése Montauban-ban).

Szerkesztő Úr!

A vallási társulatok, melyeket a francia protestantismus alapított, minden évben husvét és pünköst közt szokták gyűléseiket Párisban tartani. Ugyanekkor tartatnak a lelkészi értekezletk is. Mindezekre a gyűlésekre a fővárosba számosan jönnek össze az ország különböző részeiből. Nem akarom e gyűléseket mind ismertetni, hanem csak az érdekesebbeket, s főleg csak azokat, melyekben én is résztvettem. Ez, úgy gondolom, elégséges lesz arra, hogy a francia protestantismus belső életét figyelemmel lehessen kísérni.

A számos társulatok közt mindenekelőtt a bibliai társulattól emlékszem meg, melynek elnöke Schickler báró, ki a gyűléseket mindig érdekessé tudja tenni a hallgatókra nézve. Ezt a jelen évi gyűlésről éppen elmondhatjuk, mert a kik az Oratoire templomban összegyűltek, nagyobb részint új dolgokról hallottak.

Schickler báró felmutatta a múlt százbeli protestánsokat, kik az 1791-iki alkotmány eme tételét: „az alkotmány mindenkinek biztosítja annak a vallásnak gyakorlatát, a melyhez tartozik“ — javukra igyekeztek fordítani és mindenütt istentisztelethelyeket nyitottak, a hol csak egy kis csoport protestáns találtatott. A biblia nagyon ritka volt s alig néhány példány került ki XIV-ik Lajos máglyáit s katonái rombolásait. Akkor Londonban egy társulat alapított abból a célból, hogy a bibliát kiadják francia nyelven, hogy a francia protestánsok közt széteszszak. E társulat 1792. május havában alakult meg. Napoleon bekövetkező háborúi megsemmisítették a társulat munkáját s egészen az ő elbukásáig kellett

várni, míg Franciaországban aztán 1818-ban a bibliai társulat megalakulhatott. De a katolikusok heves támadásokat intéztek ellene, ocsárolták, gúnyolták, a kormánynál feljelentést tettek és a közönségben ellenszenvet igyekeztek iránta kelteni. Ekkor írta a híres ultramontán, Joseph de Maistre e szavakat: „Hogyha egy társulatot azért alakíttanának, hogy megvegyék és megégessék a bibliának minden vulgaris nyelven való fordítását, akkor kényszerülve érezném én is magamat, hogy benne legyek“. És a mikor a bibliai társulat véglegesen szerveztetett, ugyanaz az író ezeket írta: „A bibliai társulat, e protestáns vállalat, a legkeresztényellenesebb, a mit csak képzelni lehet“. Joseph de Maistre, valamint ama korszak többi ultramontán írói a bibliai társulat megalapításában nem láttak egyebet, csak eszközt a katolikus egyház elleni harcra; a mi a protestánsok vallási szűkségeit illeti, azzal ugyan mit se gondoltak. Korunk kath. írói más módon beszélnek, mert maguk a katolikusok is már több fordítását adták ki a bibliának, de az egyház csupán magának igényli, hogy a szentírást magyarázza. Didon atya ezelőtt néhány héttel a „Madelaine“ szöszékéről azt mondotta: „A biblia tulajdonképpen az egyház *tulajdona*; miért akarjátok hát azt elrabolni az egyháztól? Schickler báró, miután e példákkal megmutatta, hogy mi a katolikus egyház fogalma a bibliáról, a protestáns egyházaknak ettől annyira különböző fogalmát szemléltette. Tartalmas jelentése a hallgatóság figyelmét mindvégig lekötötte. Sajnálattal jelentette ki, hogy az orthodoxok bibliai társulata még ez évben sem volt hajlandó a Párisi Bibliai Társulattal együtt működni, melytől ezelőtt husz évvel váltott el. Ma már pedig semmi komolyabb oka sincs arra, hogy különváltan maradjon, mivel elhatározta, hogy maga is osztogatni és terjeszteni fogja az új fordításokat.

— Nem kevésbé érdekes volt a francia protestáns történelmi társulat gyűlése is, melynek elnöke az idén ugyanaz az egyén volt, ki azt ezelőtt negyven évvel alapította, Read Károly. A jeles történetíró szellemes s vonzó beszédben adta elé a társulat negyven évének történetét. És ezzel együtt saját életrajzát is kellett adnia. Elmondta, hogy hogyan jött a társulat alapításának eszméjére. Mikor még Páris egyik lyceumában tanult, a reformatio történetei iránt érdeklődve sajnos tapasztalta, hogy arra vonatkozólag mily kevés okmány adatott közre. Ekkor jött neki az a gondolata, hogy egy társulatot alakít, mely czélul tűzze ki a régi okmányok gyűjtését és közreadását. És az a szándék, mely ekkor keblében támadt, s melyet mint meglelt férfi tovább ápolt, az 1852. év április havában megvalósulásra jutott. Read akkor a nem-katolikus vallási ügyeknek volt igazgatója a vallásügyi miniszteriumban. Az új társulatot melegen fogadták Franciaországban és a külföldön is. De ekkor egy váratlan eset csaknem megsemmisítette azt. Ez a Napoleon államcsinja volt. A rendőrminiszternek gyanusnak tűnt fel a társulat és a mit tőle kértek, a megerősítést, megtagadta.

Az ok, a miért ez történt, az volt, hogy a történelmi munkál-

ködásban, melylyel a társulat foglalkozni akart, politikai dolgot látott. Ez annyira képtelennek tetszett Read előtt, hogy a megtagadást számba se vette, megkezdette az adatok közlését, s öszszehívta az első évi közgyűlést a nélkül, hogy az ellen bármi kifogás tétetett volna. Azóta a francia prot. történelmi társulat lépésről-lépésre halad előre kiváló elnöke Schickler báró vezetése mellett. Read után Schickler báró évi jelentését olvasta fel, mely nagyobb részint a közelebb elhalt Bonnet Gyula emlékének volt szentelve, ki husz évig volt a társulat érdemes titkára és a „Bulletin“ fáradhatlan szerkesztője. Bonnet Gyula nagyon ismeretes a protestántismusról irt számos munkájáról, melyenek *Lettres francaises de Calvin*, melyeknek nagyobb része kiadatlan volt, továbbá a „*Recits du XVI. siecle*“ s a „*Histoire de Renné de France*“ stb. Schickler ur méltó emléket emelt a jeles történelemírónak, ki a gondolat ereje és az erköles szigorúsága által a XVI-ik száz esztendő fia, de a mérséklet és türelem szelleme által a XIX-iké volt.

Jelentését azzal végezte, hogy a társulat könyvtára iránt nemcsak Franciaországban érdeklődnek, hanem külföldiek is sokan látogatják, a kik Párisba jönnek. És ez érdeklődés különösön mutatkozik azok iránt az eredeti kiadatlan okmányok iránt, melyek a XVI. XVII. százbeli protestánsokra vonatkoznak. Jelentését a protestántismus összes barátaihoz intézett e szavakkal végezte be: „Mindazok a hitrokonaink, kik érdeklődést mutatnak irántunk, a Francia Prot. Tört. Társulatnak valódi tagjai, csatlakozva annak munkájához, győzelmeihez és reményeihez, dolgozótársaink a hitnek és tudománynak eme szép és nagy munkájában és mi nem szününk ismételni, a kiengesztelődés és békéében is.“

Az ülés végén Weiss, a jelenlegi titkár, kit Bonnet után választottak, egy XVII-ik százbeli prot. lelkészről közölt érdekes dolgokat, ki 1685-ben a XIV. Lajos hittérítőinek engedve, a protestáns vallást elhagyta. A kath. papság hatalmába kerítette és miután nagy zajt csinált e térítésből azért, hogy a protestánsokra hasson, azután valami uton-módon a szerencsétlent elzárta.

Ugy látszik, hogy e nem egyébből, mint félelemből történt, mely feledtette kötelességeiket e lelkész iránt. Tényleg ezelőtt néhány hónappal egy XVIII-ik százbeli iratcsomó közt egy imát találtak, melyen e lelkész neve van aláírva s mely hátrahagyott iratai közt volt, melyben kegyelemért esd Istenhez hithagyásáért, a miből látszik, hogy teljesen viszsztatért az igazsághoz.

A kath. papság mégis azt tartotta fenn, hogy ő jó katolikus maradt egész haláláig.

— Kisebb közönség jelent meg „Az elemi oktatás elősegítésére alapított társulat“ gyűlésén. Ez 1829-ben alapított társulat sokat veszített eredeti fontosságából. Mikor megalakult, akkor a francia protestánsoknak nem volt más eszközük az elemi oktatásra, mint hogy gyermekeiket a kath. iskolákba küldjék, a hol gyakran ki voltak téve az elhalászásnak, mit a kath. papság minden tekintet nélkül üzött. És a társulat éppen azért alakult, hogy kizárólag

protestáns iskolákat állítson fel s egy félszáz év alatt rendkívüli hasznos szolgálatot is tett a protestantismusnak. De mióta a törvény az oktatást kötelezővé tette és az iskolákat világivá, a helyzet megváltozott s úgy látszik, hogy a protestánsok most nem is igen foglalkoznak iskolák állításával. Ez általában így van. De mégis a társulatnak most is van feladata; számos eset fordul elő, a mikor a társulatnak közbe kell lépni a gyermekek s főleg a leányok nevelése érdekében. A törvény csak ott teszi kötelezővé a leányok számára az iskola állítást, hol a községnek 500 léleknél több lakója van. Ebből az következik, hogy kisebb községekben nem állíttatnak iskolák és ha az ily helyeken protestánsok találhatnának, a társulat állít számukra magán iskolákat. De az oktatás, az értelem nevelése még nem minden s nem lehet minden. E mellett szükséges még az erkölcsi nevelés, a vallásos oktatás is. Az iskola maga e tekintetben semleges. Egyebet nem tanít csak erkölctant. És itt van az, hol a társulat nagy szolgálatot tehet. Szerepe megváltozott. Mióta az iskolák világiasítottak, a társulat arra fordítja erejét, hogy a vallási oktatást segítse elő. Megalapították az ugynevezett „csütörtöki iskolát“, mikor a lelkészek vallási oktatást tartanak a növendékeknek. Ez gyakran nehéz munka, mert a protestánsok szétszórva laknak és több helyen kell a tanítást végezni. Ekkor lép közbe a társulat segítségével, hogy lehetővé tegye a lelkészek segéderők alkalmazása által a több helyen való tanítást s így a társulatnak jótékony szerepe van a francia prot. egyházakra nézve. A társulatnak régi elnöke Robert Károly, államtanácsos egészségi okokból állásáról lemondván, a bizottmány az ő helyére Schickler bárót ajánlotta, kiről még nem bizonyos, hogy elfogja-e fogadni ezt a tiszteletet is. Benne kétségtelenül jeles elnököt nyerne a társulat.

— És most a lelkészi értekezletekre térve, mindenekelőtt az orthodox ref. értekezletről szólok. A kifejezéssel sajtószerűen módon visszaélve az orthodoxok értekezleteiket „egyetemes“-eknek nevezik, pedig párthiveinken kívül azokból mindenkit kizárnak. Ez értekezlet most e kérdéssel foglalkozott: „A tekintély a hit dolgában.“ E kérdést a múlt évben tüzték ki azután, hogy Monod lyoni lelkész, e tárgyról egy munkát tett közzé. Monod nézete nagy hatást keltett az orthodoxoknál, mert ő a tekintélyt főleg a lelkiismeretbe helyezi, min az orthodoxok nagyon megbotránkoztak. Monod ezzel úgy tünt fel előttük, mint a ki a régi orthodoxiát elhagyta és az új iskola hívei közzé sorakozott, mely iskolának úgy látszik Sabatier lesz kitűnő feje. A tárgyról Boegner, a missio igazgatója értekezett. A napi lapok után úgy látszik, munkája nem volt valami világos, a mit meg is erősít az ily petitio principii: „A szentiratok tekintélye a hit dolgában a szentiratokban van és csakis a szentiratokban.“ Értekezlete világosan oda ment ki, hogy előtte a biblia tekintélye az első, hogy úgy azt minden vitatás nélkül el kell fogadni. A lelkiismeret egyáltalán nem léphet közbe, hogy azt ellenőrizze.

És a mi nagyon sajtószerűen a felolvasó nem ismeri el az általános isteni ihletést. De hát e nélkül min nyugszik a biblia abszolút

tekintélye. Ez világos ellenmondás. Felolvasó éppen nem látszik következetesnek. Elfogadja a biblia abszolút tekintélyét és azután mégis azt mondja: „A teljes ihletés Jézusban van és csakis ő benne.“ Azután még beszél a protéták és apostolok ihletéséről, melyet közbeeső ihletésnek mond. De hát ki tud mindezekben eligazodni? Végre is nem a lelkiismeret által történik-e ez? a benső tekintély által, mely a külsőt ellenőrzi és megerősíti és bármit tegyen, bármit mondjon az ember, arra kell hogy jöjjön, a mire Monod is jutott végső következtetésben. S midőn a felolvasó munkája végén az „Isten ígéje“ iránti engedelmisséget hangsúlyozza, mintegy azt jön mondanom: jól van, de hát mit ért az „Isten ígéje“ alatt és hogyan lehet ezt az „Isten ígését“ megismerni. Ez itt a lényeges. Ezt mutatta a felolvasást követő hoszsú és élénk vita, melyben a felolvasónak szemére vetették, hogy Isten ígését nem különböztette meg a szentirástól. Sabatier a felolvasó tétele ellen a következőket mondotta: „A hit már tapasztalat természete szerint. Az Isten ígését meg kell különböztetni a szentirástól. Azt mondják nekünk: hogy mi széttörjük a palaczkot és a folyadék elfoly. Nem, mi a palaczkot csak ki akarjuk nyitni. Az általános ihletést védők, úgy látszik a folyadékot és a palaczkot együtt akarják lenyelni és a gyomor néha nem bírja meg, mert emészthetetlen. Ebből elég világos, hogy a szabad, független, az igazi történelmi bírálat parancsoló kötelesség. Jegyezzétek meg jól, hogy a bírálat eredményei a Pentateuchot, második Ezsaiást, Dánielt, a Zsidókhoz írt levelet s Péter apostol második levelét illetőleg a ti tételekre kevésbé kedvezők. Különben is, ha a biblia tekintélynek tétetik a hit anyagára nézve, ki fogja megmondani, hogy mi a hit anyaga? Úgy beszélnek, mintha a biblia csalhatatlan lenne és nem hisznek annak csalhatatlanságában. A lelkészek és a világiak között komoly félreértés van.“ A gyülekezet nagy része e beszédet megtapsolta. Ez azt mutatja, hogy bármit csináljanak is az orthodoxok, a bírálat még nem vesztette el jogát az ő hiveiknél se.

Mások is szóltak még a tárgyhoz, hogy Jézus Krisztust állítsák a hit dolgában tekintélynek és hogy kimondják, hogy ezt a tekintélyt meg lehessen ismerni, erre nézve a tapasztalat szükségesség. Szóval, a mennyire a lapok ismertetéseiből ítélni lehet, a vita, melyet Boegner munkája felidézett sokkal érdekesebb volt, mint maga a munka. A miben különben semmi nincs csodálni való, mert ez gyakran megtörténik, minthogy egyik vélemény a másikat szüli

A ref. lelkészi értekezleteknek még volt egy másik tárgya. „Az erkölcsi szentség.“ De ez nem keltett vitát. Vagy ketten szólottak hozzá, de úgy látszik ezek se foglalkoztak a tárggyal behatóbban. Az általános benyomás az orthodox ref. értekezletekről, hogy az érdeklődés évről-évre mind kisebb. De hogyan is lehetne ez másképpen, mikor ők ellenvéleményt nem tűrnek és senki mást gyűléseikbe nem engednek. A jövő évi gyűlésre e tárgyakat tüzték ki: „A Krisztus előrelétezése“ és „Azokról az okokról, melyek a francia népet a protestantismustól távoltartják.“ Ez utóbbi nagyon érde-

kesnek ígérkezik, mivel Hollard lelkész fog arról felolvasni, egy finom szellemű mivelt ember.

— A lutheránus lelkészi értekezletek ez évben is, mint rendszeren szabadok voltak és azokban bárki résztvehetett. Valódi öröm ezeken jelen lenni és testvériességben együtt látni lutheránusokat és reformísusokat, orthodoxokat s liberalisokat, kik ellenszenv nélkül vitatkoznak és a vita legnagyobb hevében sem feledkeznek meg az ndvariasság szabályairól.

A tárgy, mely felett az értekezőlet folyt: „Luther eszméi a Jézus személyéről.“ A felolvasást Kuhn lelkész tartotta, ki életének jó részét Luther tanulmányozásának szentelte, és nála jobban senki se is ismeri Luthert. Már három kötetet irt a nagy német hitjavító életéről és munkáiról. Bármit irjanak is e tárgyról, nem hiszem, hogy Kuhn munkáját egy könnyen túlhaladják. Ily körülmények közt felolvasótól érdekes munkát várt a közönség. És e várakozás teljesült is. S bár dolgozata nagyon hosszúra terjedt, a hallgatóság figyelme egy percze sem lankadt meg. Őszszegezni e dolgozatot nehéz feladat lenne a számos idézet miatt. Az általános eszméje, hogy Lutherre nézve a Jézus Isten, minden hatalmával s a szó teljes értelmében. Az ember Jézus, ez az örökkévaló, a végetlen örökkévaló magát emberré téve. Luther gondolatának kifejezésére felolvasó Luthertől számos helyet idézett, egyszersmind a gyermek Jézusra is jellemzőt. „Az Isten volt, ki Jeruzsálem utcáin menve két darab pénzért kenyeret vett az anyja számára.“ Aztán megmutatta az Istent a keresztben haldokolva is. Végül megmutatta Luthert, hogy hogyan kereste magyarázatát a Jézus Krisztus valóságos jelenlétének az urvacsorában, igazi testét adván Jézus a hívőknek enni és igazi véréet inni. Ugy mondják, hogy e tekintetben a Luther gondolata egy kissé mindig homályos volt, legalább az ő kifejezésében. Nem tudván, vagy nem tudhatván menekülni a katolikus felfogástól és nem akarván megtartani azt a szót, mely e felfogást kifejezi, a *transsubstantiatio* helyébe a *consubstantiatio*-t gondolta ki. De a kifejezés mit sem hátró, ő az urvacsorában a Jézus Krisztus valóságos jelenlétét hitte. Kuhn munkája teljesen megvilágította Luthernek e tárgyról való gondolatát. E felolvasást nagyon élénk és érdekes vita követte. Reformátusok, independensek és lutheránusok egyaránt részt vettek benne, némelyek Luther eszméi ellen, mások azok mellett szállva sikra, voltak olyanok is, kik Luther eszméinek feltétlen érvényességét követelték. A mi engem illet, meg kell vallanom, hogy csodálkozva láttam e vitából, hogy a lutheránusok nagyszáma még ma is hiszen a Jézus testének az urvacsorában való valóságos jelenlétében. Azt tudtam, hogy a Luther tanítványai mesterüknek csaknem minden tanát megőrizték, de távolról se gondoltam, hogy a valóságos jelenlétnek valóságos materialista tanát is fentartották. Egyébiránt ők maguk is nagy zavarban vannak, hogy mikép adjanak arról elfogadható magyarázatot, még saját maguk által elfogadhatót is. Az ő magyarázataik talán még kevésbé világosak, mint a Lutheré. Egy ref. lelkész, ki a tárgyhoz hozzászólt megmutatta, hogy Luther

eszméi a Jézus istenségéről és az urvacsorában való jelenlétéről meny-nyire katolikusok. Tényleg, mondotta ő, ha Jézus Isten abban az értelemben, mint Luther vette, nem látom át, hogy mi okon lehetne megtagadni Máriától az Istenanya nevet. És mire vezet ez? Ha Mária Isten anyja, következésképp a katolikus egyházzal együtt imádással kell adózni e nevezetű anyának, kinek befolyását az ő fia mellett nem lehet kétségbevonni. Tehát itt bizonyos veszély forog fenn. Szerencsére a protestáns szellem és lelkiismeret erősebb mint a logika és a szellem ama hatalmas lehelete, mely a hitujítástól áthattott kebleket lelkesíti, mindig megfogja a protestantizmust óvni a durva materializmustól is. Kétségtelen, hogy azoknak nincs igazok, kik a XVI-ik százabeli hitjavitók eszméit változhatlan szabályul veszik. Ők az ő korukéi voltak. Ha ma élnének, ők lennének az elsők, kik eszméiknek egy részét, mint téveseket és tökéletleneket elvetnék.

— A franciaországi szabad egyházak képviselői ez évben Montauban-ban találkoztak, mint tudva van e képviselők három évenként szoktak az egyháztanácsok, a keblai tanácsok és consistoriumok megújítása után összejönni. Gyűléseik rendszeren Párisban tartatnak, de a nagy vidéki egyházak felszólalására elhatároztatott, hogy most egyik, majd másik helyen tartatnak a gyűlések. A szabadelvű eszmék befolyása szempontjából ebben határozott előny van. Ez évben tehát június végén Montauban-ban volt a szabadelvű reformátusok nagygyűlése. A szabadelvű egyházak készséggel feleltek a meghívásnak, mely hozzájuk intéztetett. Elnöknek a gyűlés a nimes-i lelkészt, Enjalbertet választotta meg. Minden felolvasások közt legérdekesebb volt a társulat titkáráé, Jalaberté, ki a párisi egyetemen jogtanár. Miután számot adott a különféle ügyekről, melyekkel a választmány a három év lefolyása alatt foglalkozott, biztos tekintettel és mély belátással vetett pillantást a francia szabadelvű ref. egyházak jelen helyzetére. Rámutatott arra a nagy haladásra, melyet az utóbbi években, s főleg a három utolsó évben tettek. Ma a szabadelvű egyházaknak, bár az orthodoxoktól némileg külön kell hogy éljenek, jövőjük biztosítva van; biztosítva vannak arról, hogy lelkészekben nem fognak hiányt szenvedni. A theologiai intézet, melyet ezelőtt hét évvel Nimesben alapítottak Vincent Sámuel nevére, tanult és odaadó ifju papoknak lett termékeny iskolája. De mindenekfelett kiemelte a jelentés azt az örvendetes tényt, hogy a kiengesztelődés az egyházakban mindinkább tért foglal, hogy a kibékülés kívánatosnak látszik az orthodox egyházak jelentékeny részénél. A jól kigondolt és jelesül irott jelentés a gyűlés egyhangu helyeslésével találkozott. A pénzügyi állapot már nem annyira kielégítő, de remélhető, hogy az újabb gyűjtések ezen segíteni fognak.

Mindazok közt az ülések közt, melyeket tartottak, egyházi és vallási szempontból legérdekesebb volt az, melyen a liberalisoknak és orthodoxoknak egy egyetemes zsinatban való egyesülését tárgyalták, mely zsinatra minden egyházak küldenének képviselőket tekintet nélkül a pártállásra.

A liberalisok ugyanazon magatartást követve, mint eddig, kifejezték újra az egyesülés iránti óhajtásukat. De minthogy az általuk már többször tett ajánlatokat és feltételeket az orthodoxok mindig visszautasították, a többség véleménye a volt, hogy most be kell várni, míg az orthodoxok tesznek határozott ajánlatot. S nem lehetetlen, hogy az orthodoxoknak egy számos tagu jelentékeny töredéke komoly eléterjesztést tesz az egyesülésre. E pillanatban nagyon figyelemreméltó munka megy végbe az orthodoxia kebelén. Az orthodoxok többé nem értenek egyet; a mérsékelték mindinkább különválnak a tulzóktól.

Ime egy példa erre: A ref. egyházak felhivattak, hogy a törvény szerint ajánljanak három tanárt a montaubani theol. facultás egy tanszékére. A liberalisok ajánlottak a háromhoz egyet. Az orthodox tulzók ezt visszautasították és azt kívánták a consistoriumtól, hogy ne szavazzanak rá. A mérsékelt orthodoxok azonban rászavaztak a liberalisok jelöltjére s bizonyosan ki is fog ez neveztetni. Csak ezelőtt öt évvel is ily dolog meg nem történhetett volna. Nem lenne benne semmi csodálatos, hogy ha a mérsékelt orthodoxok nem sokára maguk tennének ajánlatot a liberalisoknak az egyesülésre. Bármiként legyen, a liberalisok gyűlése Montauban-ban tárgyalta az egyetemes zsinat kérdését és kimondotta, hogy a legkevésbé sem ellenzi, feltéve, hogy jogaik megóvatnak és hogy biztosítatnak mindarra nézve, a mire számítani joguk van. Tudom, hogy a mérsékelt orthodoxok örvendeni fognak ennek a lépésnek, melyet a liberalisok a zsinat összehívása iránt tettek, mert egy zsinattartás uj erőt adna orthodoxoknak és liberalisoknak egyaránt. Hogy a szélső orthodoxok nem fogják-e mindezeket a mozgalmakat ellensúlyozni és megsemmisíteni, ezt meg fogja mutatni a jövő és pedig nem sokára.

CHARRAUD.

TEMLOMSZENTELÉSI BESZÉD ÉS IMA.

(Hom.-Szt.-Mártonban, 1892. jul. 10.)

Mondotta : *Ferencz József*, unitárius püspök.

Előima.

Isten! Örök Jóság és Szeretet! Téged hívunk segítségül ez ünnepélyes pillanatban, midőn e templomot egyházunk szertartásai között a te nevedben fölszentelni készülünk. Óh, légy velünk jóra vezérlő szent lelkeddel, hogy a mit itt érzünk és szólunk, méltó legyen hozzád és e mi ünnepélyünkhöz. Ez ünnepélyt pedig tedd áldottá reánk, e gyülekezetre s még a késő nemzedékre is, mely utánunk is téged fog imádni e szent hajlékban. Ámen.

B e s z é d.

Keresztény hívek! Kedves atyámfiai! Lélekemelő, magasztos ünnepélyre gyűltünk ma egybe, hogy e templomot, mely több mint két éve ¹⁾ már megnyitott az isteni tisztelet tartására, ez alkalommal egyházunk szertartása szerint fölszenteljük. S kiváló öröme lelkennek, hogy azon én is személyesen részt vehetek, hogy e nap örömeiben osztozhatom, sőt azt jelenlétemmel talán még fokozhatom is. Fogadjátok azért mindenek előtt főpásztori szeretetteljes üdvözlőmet, s őszintén nyílt bevallását annak, hogy a mily örömmel vettem szives meghívástokat, ép oly készséggel kívántam annak eleget tenni. Legyetek meggyőződve, hogy nem pusztán a hivatali kötelesség hozott engem ez ünnepélyre, hanem lelkem vágya is, a melyet már akkor sejtetni engedtem, a mikor néhány évvel ezelőtt községtéken keresztül útaztam. Emlékezni fognak többen közületek, hogy a mint akkor régi templomokat megnéztem, s romlásai felett lelkem elborúlt, mily biztatólag és bátorítólag szóltam hozzátok, s mily jól esett meggyő-

---

¹⁾ Az új templomban 1889. dec. 22-én tartott az első isteni tisztelet. F. J.